

7 augustus 2023

Beste [REDACTED],

In een mail van 19 mei 2023 vroeg je mij mijn uiteindelijke opinie over het rapport te geven. Je meldde dat jullie tevreden zijn over de aanpassingen die, o.a., naar aanleiding van mijn opmerkingen, zijn gedaan.

In mijn brief van 7 juli 2022, waarin ik mijn commentaar gaf op de eerste versie van het rapport dat er schreef ik dat er “heel veel werk [is] verzet en dat de kwaliteit van het verzette werk deugdelijk en hoog is.” Ik deed toen diverse suggesties om de kwaliteit verder te verbeteren. Die suggesties hadden betrekking op het opnemen van een duidelijke vraagstelling, een betere structurering van de onderdelen over water- en bodemkwaliteit, waarin bovendien als maatregelen werden voorgesteld of aanbevelingen gedaan zonder dat die binnen de context van het landschapsecologisch functioneren van het gebied werden geplaatst en het opnemen van een synthese, waarin de inzichten over het functioneren van het landschapsecologisch systeem in samenhang worden besproken, zowel in de ruimte als in de tijd. Ik schreef toen ook dat je vanuit zo’n landschapsecologische synthese bovendien vooruit kunt kijken en aangeven waar op landschapsschaal en bij het huidige functioneren de hoogste potenties liggen voor de nagestreefde doelen (en waar lage of geen potenties voor zulke doelen zijn en waarom niet). Op grond daarvan kunnen knelpunten worden benoemd en kan vervolgens worden nagegaan wat (in eerste instantie) op hoofdlijnen nodig is om die potenties te verzilveren. Op basis daarvan kunnen dan (na hoofdstuk 5) onderbouwde voorstellen worden gedaan voor maatregelen (aan welke sleutels kun je draaien om het functioneren van het systeem te verbeteren, zodanig dat je met zo weinig mogelijk kunstgrepen de gestelde doelen kunt bereiken.

Dat commentaar is opgepakt, wat leidde tot een aanzienlijk verbeterd tweede concept, dat ik op jullie verzoek opnieuw heb doorgelezen en becommentarieerd. Mijn reactie stuurde ik op 23 januari 2023. De strekking daarvan was dat het commentaar op de eerste versie van het rapport van 7 juli 2022 adequaat was verwerkt en dat ik blij was dat een hoofdstuk Synthese was opgenomen. Toch had ik op dit hoofdstuk nog commentaar. Puntsgewijs samengevat:

1. Breng in de systeemanalyse meer systematiek aan door per deelgebied met kopjes te werken (sturende proces (op landschaps- en standplaatschaal), knelpunten, potenties – met en zonder oplossing van de knelpunten –, mogelijke maatregelen en leemten in kennis);
2. Geef aan en motiveer waarop de indeling in zones (deelgebieden) is gebaseerd;
3. Maak een overzichtstabel waarin voor alle deelgebieden staat beschreven: wat is het belangrijkste sturende proces, wat zijn de wezenlijke knelpunten, wat zijn zonder en met oplossing van die knelpunten de potenties;
4. Projecteer de zoneindeling ook op het oude topografische kaartje opdat snel zichtbaar wordt wat het vroegere landgebruik was en waar dit al dan niet een belemmering is voor herstel van hoogwaardige begroeiingen (habitatypen);
5. Om twee knelpunten met een boogje wordt heengelopen: de lage polderpeilen (incl. de aanvoer van veel water van elders ; soms gunstig, soms ongunstig) en de bouw van de waterwoningen;
6. Ga in op het feit dat juist in de gebieden met podzolen (van nature inziggronden) de sterkste kwel wordt berekend en hoe het moerige karakter van de podzolen verklaard kan worden. Dat is immers van betekenis voor het duiden van de potenties.

7. De absolute hoeveelheden kwel kloppen niet helemaal. Voor de analyse van de huidige toestand is dat niet problematisch, maar voor het bepalen van de effecten van eventuele inrichtingsscenario's is het relevant dat de modeluitkomsten en de werkelijkheid in het veld beter op elkaar aansluiten. Dat is vooral van belang daar waar omslag van wegzijging naar kwel zouden kunnen optreden onder invloed van hydrologische herstelmaatregelen. Dat bepaalt weer de potenties voor natuurherstel.
8. Breng verbreding en dikte van het toemaakdek via vervolgonderzoek veel nauwkeurig(er) dan nu is gebeurd in kaart. Dat dek is over heel grote oppervlakten aanwezig en zeer voedselrijke van samenstelling is en daarmee sterk belemmerend voor het herstel van laagproductieve, soortenrijke begroeiingen. Als het gaat om het vaststellen van de trofiestatus vind ik het belangrijker vervolg onderzoek te richten op de laag onder die toemaak. Feitelijk bepleit ik het verwijderen van grote oppervlakten van die toemaak, wat niet alleen leidt tot veel schralere omstandigheden, maar ook tot een lagere maaiveldligging waarbij grondwater op meer plekken beter het maaiveld kan bereiken dan nu.
9. Geef aan wat je wilt doen met de sloten na dat ze eventueel zijn gebaggerd. Wil je ze allemaal blijven schonen, wat een belangrijke medeoorzaak is van de kreeftenproblematiek, maar wat ook medebepalend is voor de potenties van begroeiingen van open wateren en van verschillende verlandingsstadia.
10. Geef aan of deelgebied 7, dat jaarrond in zijn gebied is, tijdelijk lokale systemen functioneren die basenrijker grondwater nabij maaiveld brengen

Veel van mijn commentaren en suggesties zijn verwerkt, zeker als het gaat om de bovengenoemde punten 1 t/m 4. Het voorliggende rapport is duidelijk verbeterd in vergelijking met het tweede concept en het werk is, zoals ik bij mijn bespreking van het eerste concept al schreef, deugdelijk en van hoge kwaliteit.

Hoewel ik me realiseer dat een project en een rapport een keer gereed moeten komen en er ook alle begrip voor heb dat deze versie van het rapport de definitieve versie is, wil ik toch enkele punten aan de orde stellen die verhelderend kunnen zijn voor de lezers van het rapport, dan wel in een vervolg op dit project aandacht zouden moeten krijgen.

1. Helaas is aan het eind geen samenvattende conclusie opgenomen waar zich nu (en waarom) de hoogste ecologische potenties liggen, wat de belangrijkste knelpunten zijn bij het realiseren daarvan, en hoe deze opgelost kunnen worden, mede op basis van vervolgonderzoek (wat zijn de belangrijkste kennisleemtes). Het blijft daardoor toch een wat gefragmenteerd geheel, zonder helder verwoorde visie op natuurherstel en wat daarvoor in eerste instantie (op hoofdlijnen) nodig is.
2. Er is uiteindelijk voor gekozen geen hoofdstuk met maatregelen op te nemen, hoewel in de tekst van het definitieve rapport, her en der wel gedachten worden geuit over mogelijk te nemen maatregelen, zoals diep afgraven in zone 2, bos verwijderen in zone 6, maaien en afvoeren in zone 7. Helder moet zijn waarom je je bijvoorbeeld in zone 7 zou moeten beperken tot maaien en afvoeren en in zone 2 juist kiest voor diep afgraven, waarom j in zone 7 kiest voor het verwijderen van bos en niet voor plaggen van graslanden enz. De motiveringen die aan deze keuzes ten grondslag liggen zouden veel explicieter naar voren moeten worden gebracht om de betrokkenen inzicht te geven en mee te kunnen laten denken.
3. Als het gaat om de indeling in zones (deelgebieden) is het van belang dat men zich realiseert dat het om landschapsecologische eenheden gaat die abiotisch beschouwd min of meer homogeen zijn dan wel een kenmerkende inwendige heterogeniteit

(variatie) kennen. Een uitleg over hoe ze onderscheiden zijn en wat hun kenmerken zijn ontbreekt. In de tekst van zone 6 blijft onbesproken wat de betekenis is van de streepjeslijn en de codes 6a en 6b in de afbeeldingen 5.5 en 5.6. Ook in de naamgeving van de zones zou hun landschapsecologische karakteristiek beter tot uitdrukking kunnen worden gebracht. Deze is nu willekeurig d.w.z. de ene keer min of meer op landschapsecologische grondslag, andere keren gebaseerd op gebruik (natuur, landbouw) en ten slotte ook op toponiemen (Groenewoud);

4. In figuur 5.6 is een oude topografische kaart opgenomen van rond 1900, die laat zien dat toen vooral in het oosten landbouwgronden (en bosjes) lagen, terwijl het centrum en het westelijke deel (zone 7) vooral uit een veenwinningslandschap met petgaten en legakkers bestaat. Deze zone heeft een ingrijpende wijziging ondergaan, het is veel meer dan het centrale deel in cultuur gebracht. Het is wenselijk na te gaan wat dit voor consequenties heeft voor de doelstellingen en de potenties. In het rapport wordt op dit cultuurhistorische aspect niet op ingegaan.
5. Daar komt bij dat in zone 7 het oppervlaktewater veel voedselarmer is dan in de andere zones dankzij de inlaat van veel voedselarmer oppervlaktewater uit Kortenhoef-West. De potenties van (gedeeltelijk) herstel van een vroeger petgatengebied in combinatie met de inlaat van water uit Kortenhoef-West voor het aquatisch systeem worden echter niet benoemd. Dat zou in het vervolg serieus moeten worden onderzocht, waarbij zou moeten worden nagegaan waar dit samengaat met eventuele kwel uit tijdelijke lokale systemen, die nu zonder onderbouwing wordt weggeschreven (“geen enkele indicaties gevonden”, zie p. 87 ; een alternatieve verklaring voor het voorkomen van “enkele interessante soorten” wordt echter niet gegeven), dan wel met een goede oppervlaktewaterkwaliteit.
6. De consequenties van de bouw van waterwoningen op de waterhuishouding van het projectgebied komen niet aan de orde. Dat is een gemis, aangezien ze van grote invloed op de potenties voor natuurherstel kunnen zijn;
7. In de tekst over zone 5 wordt gewag gemaakt van een mogelijk toestroming van grondwater vanuit de voormalige vuilstort Groenewoud. Dit ontbreekt echter als (potentieel) knelpunt. Wel benadrukken de auteurs in de tekst onder “mogelijk vooronderzoek” van zone 5 dat het van belang is te achterhalen of “de afvalbelt de oorzaak is van de waargenomen hoge concentraties of dat dit veroorzaakt wordt door inlaat van water uit de ‘s-Gravenlandse Vaart.” Het moge duidelijk zijn dat contaminatie met vervuilende stoffen vanuit de voormalige gifbelt naar zijn omgeving niet past in een natuurgebied en dat dit, indien zulks het geval is, bij de sanering van de stort een uitgangspunt zou moeten zijn.
8. Als het gaat om het toemaakdek, herhaal ik punt 8 van mijn commentaar op het tweede concept: Breng verbreiding en dikte van het toemaakdek via vervolgonderzoek veel nauwkeurig(er) in kaart dan tot nu toe is gebeurd. Dat dek is over heel grote oppervlakten aanwezig en zeer voedselrijk van samenstelling is en daarmee sterk belemmerend voor het herstel van laagproductieve, soortenrijke begroeiingen. Ga in vervolgonderzoek in gedachten eens uit van volledige verwijdering van dit toemaakdek en ga dan na wat de consequenties voor het hydrologisch functioneren en de ecologische potenties zijn, wat dat laatste betreft zowel vanuit grondwaterregime als vanuit nutriëntentoestand. Kijk dan eens waar de grootste potenties blijken te liggen en laat dat medebepalend zijn voor waar je wel en niet wilt afgraven. Zorg daarom bij de bepleite bemonstering in het kader van de nutriëntentoestand dat er altijd een monster dicht onder de onderzijde van het toemaakdek wordt genomen.

9. Wanneer het gaat om de ecologische potenties worden nu vooral de potenties voor landnatuur benoemd (zie ook de samenvattende tabel op pag. 88). Aangezien een groot deel van zone 6 en in de toekomst mogelijk ook delen van andere zones uit open water (watergangen, plassen) zullen bestaan, beveel ik aan ook de potenties voor de begroeiingen van open wateren in beeld te brengen. Het model ICHORS, opgesteld in opdracht van provincie Noord-Holland door de Universiteit Utrecht, zou hierbij een goed instrument kunnen zijn.

Ik vertrouw erop jullie zo voldoende te hebben geïnformeerd en wil jullie maar ook [REDACTED] en [REDACTED] hartelijk danken voor de prettige en heel constructieve samenwerking. Ik beschouw mijn bijdrage aan dit project nu als afgerond.

Ik wens jullie, ten slotte, heel veel succes bij de vervolgstappen die er uiteindelijk ongetwijfeld voor zullen gaan zorgen dat een heel mooi en waardevol natuurgebied zal ontstaan, dat wordt gedragen en gewaardeerd door de omgeving.

Met hartelijke groet,

[REDACTED]